

תוכן העניינים

מבוא	3
פרק א. נשים בשירות צבאי	4
פרק ב. נשים בארגונים לוחמים ביישוב	10
פרק ג. הפולמוס ביישוב על התנדבות הנשים לצבא הבריטי	14
פרק ד. התנדבות נשות היישוב לצבא הבריטי	21
סיכום	26
ביבליוגרפיה	28

מבוא

תקופת המנדט הבריטי בארץ-ישראל היא תקופה רבת שינויים מבחינת העם היהודי. ראשיתה בעלייה השלישית לארץ-ישראל, הקמת צורות יישוב חדשות, מאבקים קיומיים, תוך כדי התהוות של חברה חדשה בארץ חדשה. בתקופת המנדט לא רק חברה חדשה קמה, אלא נוצר תהליך התגבשות של דפוסיים חדשים בתחומים רבים, התבססו מוסדות ארץ-ישראליים ודפוסי השתתפות פוליטית, התגבשה, תוך תהליך מיקוח, מערכת ערכים דמוקרטיים, מחד גיסא, ויהודיים, מאידך גיסא. המשק החל להתפתח. כוחות השוק, שהגיעו עם העלייה הרביעית, הוסיפו ממד חדש לתפיסה הסוציאליסטית שרווחה ביישוב עד אז. האתגרים הביטחוניים, בפניהם עמד היישוב היהודי, היו רבים וגרמו להיווצרות כוחות ההגנה היהודיים. תהליכים אלה השפיעו ישירות על מעמד האישה העבריה שאולי לא השיגה את שוויון הזכויות, אך הצליחה לפרוץ גבולות הספרה הביתית ולהיכנס לספרה הציבורית. שינוי זה התבטא, בין השאר, בהשתלבות העבריה החדשה במערך ההגנה היהודי.

החלת המנדט הבריטי על ארץ-ישראל הציבה דפוסי שלטון יציבים באזור. עם זאת, הועמד היישוב בפני בעיות חדשות במישור שבין הממשל ליישוב וביחס הממשל כלפי כלל האוכלוסייה. בעיות אלה נוספו על הקשיים הנמשכים ביחסי יהודים-ערבים בארץ-ישראל. המאבקים במישורים השונים נעו בין תקופות שפל ושיא. הצורך בהגירה אל ארץ-ישראל, שנבע מהתגברות התנועות האנטישמיות באירופה, הביא לגלי עלייה, שלווו בהתנגדות הבריטית. במדיניות הבריטית, שראשיתה בהצהרת בלפור, הקוראת להקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ-ישראל, נסתמן סחף והקשחת עמדות, שהביאו להגבלת ההגירה לארץ, עם פרסומם של "הספרים הלבנים".

עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה ב-1933 ותחילת החלת האידאולוגיה האנטישמית והגזענית בגרמניה על היהודים, התחוויר לחלק מיהדות אירופה, כי מעמדם באירופה בסכנה מידית. התוצאה הייתה הגברת ההגירה מאירופה, בין השאר, לארץ-ישראל. העלייה התנהלה בשני אופנים: העלייה לגאלית בתחום המכסות שהתיר המנדט הבריטי והעלייה הבלתי לגאלית. היישוב היהודי בארץ-ישראל ניצב בפני דילמה חדשה, כאשר בריטניה נלחמה הן כנגד הנאצים באירופה והן כנגד היישוב היהודי בארץ. בפולמוס שהתגלע ביישוב ניצחה נוסחתו של בן-גוריון: "עלינו לעזור לצבא כאילו לא היה ספר לבן ועלינו להילחם בספר הלבן כאילו לא הייתה מלחמה". בנקודה זו החלה המגמה הראשונית של התנדבות בני היישוב לשירות בצבא הבריטי. לאחר פתיחת ההרשמה, במהלך חודש וחצי של לפני הגיוס, נרשמו 1,100 מתנדבות. הגל הראשון של המתגייסות היה בימים הראשונים של ההרשמה, אך הוויכוח ביישוב הפקיד את כמות המתנדבות האווירה הציבורית לא תרמה לפעילות הגיוס.

עבודה זו דנה בשירות נשות היישוב בצבא הבריטי ושאלת המחקר שמנחה את העבודה היא "מה היו המניעים לתמיכתם ולהתנגדותם של גורמים שונים ביישוב לגיוס הנשים לצבא הבריטי?". אנסה להראות כי על אף האידאולוגיה השוויונית, שהייתה ביסוד התפיסה הסוציאליסטית של הנהגת היישוב, לא זכה הרעיון של שוויון בין המינים למימוש ויישום, ובניגוד למיתוס השוויוני של ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל, גם ביישוב התקיימה אפליית נשים ותופעה זו מצאה ביטוי בדיון סביב שאלת גיוס נשים לצבא הבריטי.

פרק א. נשים בשירות צבאי

על אף שהמלחמה והקרבת היו נחשבים לעיסוק גברי, נשים לחמו לצד הגברים משחר ימי ההיסטוריה, וקיימות לכך מספר דוגמאות.¹ דוגמאות אלה של נשים לוחמות משמשות לעיתים את "מיתוס האישה הלוחמת", אולם ברוב המקרים השתלבות נשים כלוחמות, אם התרחשה, הייתה בקבוצת מיעוט או כנשים יחידות, בתוך רוב גברי מוחלט של לוחמים. נשים שירתו במסגרות הצבאיות בדרך כלל בתפקידי סיוע, טיפול רפואי ומנהל. אם בשוק העבודה בכלל ובצבא ביתר שאת, היו הנשים מיעוט, הרי שבתפקידי לחימה שירתו מיעוט מתוך מיעוט הנשים. בעולם המודרני, ובעיקר בעולם המערבי, עם השתרשות האידיאולוגיה של שוויון הזדמנויות ושחרור האישה, הולכת הסביבה הגברית הצבאית ונפתחת בפני שירות של נשים. גם תפקידי לחימה נפתחים בפני נשים, אם כי במידה מועטה יותר ולעיתים מוגבלת. בהקשר של מדיניות הצבא והמדינה כלפי שירות נשים בצבא ככלל ובתפקידי לחימה בפרט, ניתן לאבחן מספר רמות התייחסות:

- א. **השתלבות מלאה:** כל התפקידים והמשרות בצבא פתוחים בפני נשים, כולל כל תפקידי הלחימה.
- ב. **השתלבות מלאה פרט למגבלות על לחימה:** השתלבות מלאה בתפקידים שאינם מוגדרים כתפקידי לחימה, והשתלבות חלקית ומוגבלת בתפקידי לחימה (בדרך כלל יהיו אלה תפקידי לחימה שאינם כוללים לחימה פנים אל פנים עם האויב, כמו חיל האוויר וחיל הים).
- ג. **איסור רק על תפקידי לחימה:** השתלבות מלאה בתפקידים שאינם מוגדרים כתפקידי לחימה או קרובים ללחימה, איסור גורף על שרות נשים בתפקידי לחימה.
- ד. **השתלבות מוגבלת ככלל:** השתלבות מוגבלת של נשים בצבא, ורק בתפקידים שלא קשורים ישירות ללחימה, בדרך כלל בתפקידי רפואה (אחיות), אדמיניסטרציה (פקידות, שלישות) וסיוע (מטבח, אפסנאות וכד').

מבחינה היסטורית, בעולם המערבי במאה ה-20, כולל בשתי מלחמות העולם, מדיניות שילוב הנשים בצבא הייתה ברמה של "השתלבות מוגבלת ככלל". נשים לא השתלבו בלחימה עצמה, אבל השתלבו יותר ויותר בתפקידים אחרים. בעתות מלחמה גברה הנטייה לשלב נשים בצבא.

¹ ראה סקירות היסטוריות בנושא נשים לוחמות ב- David E. Jones, *Women Warriors: A History* (Washington, D. C.: Brassey's, 1997).